Thomasius

CHRISTIANI THOMASII,

ICTI,

POTENTISSIMO PRUSSORUM REGI A CONSILIIS INTIMIS,
ACADEMIÆ REGIÆ FRIDERICIANÆ DIRECTORIS,
PROFESSORIS JURIS PRIMARII ET ORDINIS
JCTORUM PRÆSIDIS,

TRACTATIO JURIDICA

DE

TORTURA

EX

FORIS CHRISTIANORUM PROSCRIBENDA.

HALAE MAGDEBURGICAE

TYPIS IO. CHRIST. GRUNERTI, ACAD. TYPOGR.

1759.

PRAEFATIO.

QVanta ſemper ac quam glorioſa veterum JCtorum prudentia ac ſcientia fuerit, pleni ſunt omnes libri, plenæ ſapientum voces, plena exemplorum vetuſtas. Cicero enim Parens ille Sapientiæ in Lib. de Orat. ipſorum domos oracula civitatum appellat: unde etiam illorum reſponſa, Collectanea atque Digeſta, maximam ab Imperatoribus auctoritatem acceperunt. Verum, quemadmodum (ut venuſte loquitur Imperator *L. 2. §. de veter. jur. enucleand.*) in nullo aberrare ſeu in omnibus irreprehenſibilem eſſe, divinæ utique ſolius, non autem mortalis eſt conſtantiæ; ita & nusquam in colligendis atque componendis Romanorum Legibus, JCtos aberraſſe atque irreprehenſibiles eſſe, nemo mortalium aſſeret, niſi ſeſe pariter aut in jure noſtro hoſpitem, aut adulatorem nimium manifeſtaverit. Legum illarum vero, à quibus æquitas aut ſana ratio exulat, ſeriem hic contexere neutiquam in animam induxi; attamen ab æquitatis tramite ſæpe veteres deviaſſe JCtos; quin vel unicum illorum funeſtum de tortura inventum, inſtar omnium ſatis ſuperque fidem faciat, nullus equidem dubito. Per torturam enim miſerrimis Reis incertis hactenus & nondum convictis tales plerumque infliguntur pœnæ, quæ atrocitate ſua ſuperant illas, quibus ejusdem criminis rei, ſi plene convicti eſſent, afficiendi forent. Vix enim imo vix eſt, ut cruciatus ac per conſequens pœnæ, quæ ex inflictis tormentis in hominum corpora redundant, cum mortis angoribus comparari valeant. O nimis impia in plectendo perverſitas! Quid injuſtius? quid vel ab æquitatis umbra adeo ab-

horrens excogitare datur unquam? quam miseros mortales, qui adhuc insontes sunt, excarnificare pœnis tam truculentis, ut vel earum meminisse, animus, cui parum adhuc humanitatis sensus supereſt, horreſcat luctuque refugiat. Clare vero, ut hujus meæ assertionis veritas eluceſcat, torturam in primo capite ad juris civ. regulas explorabo: in secundo vero capite illam rationis ac æquitatis lance trutinabo. Tu vero B. L. rejecta præconcepta opinione hoc legas & contra dissentientium morsus defendas.

DE

TORTURA EX FORIS CHRISTIANORUM PROSCRIBENDA.

CAPUT I.

TORTURÆ PRAXIN JURE CIVILI ET MORIBUS COMPROBATAM CONTINENS.

SVMMARIA.

Judicia quædam doctorum virorum de tortura. Sententia nostra de tortura. §. I. *Prærequisita quædam torturæ. De personis torturæ subjiciendis. De testibus torturæ subjiciendis.* §. II. *1) Eximuntur quædam personæ ob dignitatem. 2) Ob ætatem. 3) Ob Judicii vel corporis defectum, vel ob aliam justam causam. Neque terreri possunt personæ, quæ torqueri prohibentur, exceptis nonnullis. Impuberes & Seniores leviter terreri possunt.* §. III. *De causis sive delictis ad torturam sufficientibus.* § IV. *De indiciis ad torturam aggravantibus. Tortura tantum subsidiarium medium eruendæ veritatis. Judex ex personis locisque suspectis vel ex vita indicia determinare debet. Unum indicium speciale, si generalia non concurrant vix sufficit ad torturam.* §. V. *Unus testis immediate de delicto deponens vix solus aggravat ad torturam.* §. VI. *Designatio vulnerati autoris vulneris, sola, non sufficit ad torturam. Non Rei nominatio correo-*

rum

rum, ſufficiens indicium eſt. Generalia concurrere debent indicia. §. VII. *Propria confeſſio extrajudicialis facti non ſufficit. Nec res furtiva ſive inſtrumentum penes aliquem inventum ſufficientia ſingulatim ſunt indicia.* §. VIII. *Fuga quoque ſola ſive ante, ſive poſt L. Conteſtatam inſtituta haud ſufficit.* §. IX. *Forma ſecundum quam praxis torturæ inſtituenda. Ita tortura inſtituenda ut ſalvi evadant torti. A ſuſpectiſſimis & timidioribus incipiendum.* §. X. *Obſervationes quædam circa torturam notandæ, hic exponuntur. Qui tortum perpeſſus nihilque confeſſus a crimine non ab inſtantia ſolum abſolvendus eſt.* §. XI. *De corpore delicti, antequam ad torturam provolandum, conſtare debet. Soli Reorum confeſſioni non credendum. A tormentis non eſt incipiendum alias confeſſio extorta, pro nulla habenda, & Judex inſuper puniendus. Ante torturam Reo communicanda ſunt indicia, an illa elidere poſſit.* §. XII.

§. I.

AUſpicaturus materiam de tortura cum *Anton. Matth. de Crimin. L. 48. Tit. 16. cap. 5.* dicendum arbitror: torturam non eſſe legitimam & juri divino & naturali conſentaneum exprimendæ probandæque veritatis modum tam certum eſt; quam evidenter conſtat, hanc periculoſam & fallacem probandi rationem in jure noſtro ciuili aliquando permitti. Quod etiam ſua ſententia confirmat Ludov. Vives *ad Auguſtin. de Civitat. DEI Lib. 9. cap. 6.* dicendo: *his torquemus homines, ne inſontes moriantur; ut magis nos eorum miſereat, quam ſi morerentur: adeo graviora ſæpe ſunt tormenta, quam mors.* Cicero quoque *in Orat. pro Cluent. dici: in quæſtionibus non id agi videtur ut verum inveniatur, ſed ut aliquid falſi dicere cogantur, qui torquentur.* Quod & inſuper ipſe Auguſtin. de Civit. DEI confirmat, dicendo: *Quid cum in ſua cauſa quisque torquetur, & cum quæritur utrum ſit nocens, cruciatur; & innocens luit pro incerto ſcelere certiſſimas pœnas, non, quia illud commiſiſſe detegitur, ſed quia illud commiſiſſe neſci-*

neſcitur, & ſic ignorantia Judicis plerumque eſt calamitas innocentum. Ipſe Ulpianus quoque *l. 1. §. 23. ff. de quæſt.* hoc aliquo modo fatetur, dicens: *Et enim res fragilis eſt tortura & periculoſa, & quæ veritatem fallat.* Ego vero ut hic in limine ſtatim, quid de hac fallaci probatione ſentiam, candide fatear: Injuſtam, iniquam, fallacem, inſignium malorum promotricem, ac denique omni divini teſtimonii ſpecie plane deſtitutam eſſe hanc violentiam torturam, & proinde ex Foris Chriſtianorum rejiciendam, intrepide aſſero. Sed ut ordinem in Præfat. præfixum ſequar, in primo Cap. torturam, quatenus LL. civilibus comprobata eſt, tractabo; in ſecundo vero capite, illa, quæ pro hujus carnificinæ uſu ſtabiliendo ab illius fautoribus in medium proferuntur, refutabo.

§. II.

Quæſtionem vero ut aliqua definitione, uti mos eſt, deſcribam; nihil aliud ea eſt, quam violenta veritatis per tormenta facta inquiſitio. Poſſem nunc definitioni huic quædam de illius origine atque ſignificatione adjicere. Sed ne longius quam par eſt a ſcopo diſcedam, hic ſtatim producam illud, quod Judex cautus juxta normam Jure Civ. præſcriptam, in imponenda quæſtione, animo ſuo præagitare debet. Et quidem primo cujusnam conditionis homines tortura ſubjici deceat? 2do) in quibus delictis aliisque cauſis ad illam provolandum? 3) ad quænam ſigna vel indicia quæſtio decernenda. 4) quousque aut quomodo in infligendis tormentis procedere integrum ſit, & denique ultimo quænam ſpecialia Judici circa torturam obſervanda. Primum itaque quod Judex obſervare debet, eſt perſonarum conditio. Initio enim apud Romanos hujus ſeverioris examinis objectum tantum erant ſervi; Et quidem non ſolum ob propria delicta, ſed etiam in alios, non vero in dominium, exceptis quibusdam delictis, torquebantur, *vid. Anton. Matth. lib. 48. tit. 16. cap. 2. num. 3.* Deinde ad liberos quoque homines, qui humilioris ac inferioris conditionis erant, ſeverior huc Proceſſus extendebatur. Inter quos tamen illud diſcriminis notandum, ut, qui vilioris conditionis, ſimulque infamia notati, non minus tanquam teſtes, quam

ac

ac ſi ipſi forent Rei, tormentis ſeſe ſubducere potuerit *l. 21. §. 2. ff. de teſt. Auth. apud eloquentiſſ. C. de fide inſtrumentor.* quod tamen hodie ſecus in illæſæ famæ, quantumvis tenuioris fortunæ hominibus, qui non, niſi ipſi Rei, quæſtionem experiri tenentur, ſi modo teſtimonium dicturi non vacillent, *l. 15. pr. ff. de quæſt.* Hæc vulgo lex tantum loquitur de illo caſu, ſi in teſtimonio dicendo non vacillent: hinc a contrario ſenſu colligitur, quod, ſi vacillent, poſſint torqueri; Idem ſi varient: licet enim hæc inter ſe diſtincta ſint, attamen idem eſt variationis, quando quis diſſimilia dicit; & vacillationis quando quis hæſitanter reſpondet, effectus, *vid. Brunn. ad l. 15. ff. h. t.* Ratio eſt: quia Judex ſuper tali teſtimonio alias nullam ſententiam, nec pro innocentia, nec pro Rei condemnatione ferre poteſt. Cum vero alterutrum detegi Reipublicæ, maxime in criminalibus interſit; ſequitur omnino, varium & mutabilem teſtem, ſi ipſi actui interfuerit, leviter torqueri poſſe, *l. 18. §. 3. h. t. conf. l. 16. ff. de teſtib.* Parili etiam modo tam maſculos, quam fæminas ad torturam rapi poſſe ſine diſtinctione, certum eſt; modo juſtis ex cauſis non excipiantur.

§. III.

Eximuntur vero a tormentorum cruciatibus 1) dignitatis ergo homines illuſtres, Senatores, Viri clariſſimi & eminentiſſimi, eorumque liberi ad tertium usque gradum *l. 11. C. de quæſt.* Deinde etiam milites non ignominioſe ab Exercitu miſſi huc referendi ſunt, *l. 8. C. de quæſt.* Ob paritatem quoque rationis huic Catalogo inſcribendi videntur *arg. l. 8. ff. h. t.* Doctores, Advocati, Studioſi &c. vid. Brunnem. *Proc. Crim. cap. 8. m. 5. §. 23. 24. &c.* Hoc vero privilegium ceſſat in criminalibus atrocioribus ut Crimine læſ. Maj. *l. nullus C. de Crim. Majeſtat.* Homicidii, Carpzov. *part. 3. quæſt. 118. num. 89.* Sodomiæ, adulterii, &c. Ceſſant quoque hæc privilegia dignitatis, cum quis ita ſe geſſit, ut vita profeſſioni ſive dignitati contradixerit; quia ſic dignitas vitiis obfuſcata eſt; Zanger. *cap. 1. num. 86.* Tiraquell. *de Nobil. qu. 22.* 2) eximuntur quidam ob ætatem tam teneram, quam decrepitam *l. 10. 15. §. 1. ff. de quæſt. l. 1. §. 33. de SCto Sylan.* ubi impuberes dicuntur exem-

exemti. Dicuntur autem hic non tantum impuberes, qui doli incapaces; ſed omnes, qui annum quatuordecimum nondum egreſſi ſunt; Errant itaque illi, qui cum magno Cujacio illos tantum modo impuberes qui doli adhuc incapaces ſunt, non torqueri poſſe contendunt: Lex enim *l.* §. *33. SCti Syllan.* diſertis verbis docet, impuberes non torqueri, terreri vero & habena vel ferula cædi, non eſſe inſolitum. Quod privilegium etiam non injuſte ad Seniores & magnæ ætatis homines extenditur *arg. l. 3. §. 7. ff. ad SCtum Syllan.* Militat quippe pro ſenibus, utpote bis pueris, eadem ratio, quæ pro impuberibus certat. Idem privilegium quoque extendendum ad Melancholicos per tradita Carpzovii *qu. 118. n. 8.* ut & ad ſurdos & mutos natura tales, *arg. l. diſcretis. 10. C. qui teſtament. fac. poſſ.* Et hoc non ſolum ideo, quia plerumque fatui, ſed etiam, quia regulariter nulla ab iis exſpectari certa confeſſio poteſt fruſtra vera exſpectatur, quod ſperari non poteſt, & licet per ſigna veritas iis exprimi poſſit, non tamen circumſtantiarum eſſe poteſt, certitudo Zanger. *de quæſt. cap. 1. num. 44.* Carpzov. *quæſt. 118. num. 21.* Summa denique ratione hic propter corporis conſtitutionem excuſatur mulier prægnans quamdiu uterum gerit *l. 3 ff. de Pœn.* Facili enim negotio, aut fœtui, aut ipſi mulieri gravidæ per torturam quicquam infligi poteſt. Tandem etiam Doctores communiter hic recenſere ſolent multifarios morbos, qui a tormentis mortales reddunt liberos, de his vid. Paul. Zach. *de quæſt. lib. 6. tit. de Torment.* ad quem B. L. brevitatis ergo remitto. Solet vero communiter circa hanc materiam quæri, an ſaltem, qui torqueri nequeunt, ſive ſimplicibus minis, ſive ipſos ad locum ubi tortura peragi ſolet, adducendo, ſeu de facto eqvuleo imponendo, terreri non integrum ſit? Hic vero Reſp. ſub diſtinctione, & quidem ita: ut quosdam terreri non permiſſum, quosdam vero non magis terreri quam torqueri fas ſit: unde fluit, quod tormentorum terrore 1) percellere non liceat illos, quos a quæſtione liberat dignitas Anton. Matth. *de Crimin. ad Tit. de Quæſtion.* 2) neque illos facile perterrendos eſſe, quos corporis imbecillitas torturæ ſubjicere diſſuadet,

det, ICti asserunt. Unde Anton. Matth. *cap. 2. de quæst.* expresse docet; mulieres prægnantes quemadmodum neque torquendas, ita nec quæstionis terrore percutiendas esse. Terreri vero qui posse creduntur, sunt tantum impuberes & senes, *arg. l. 1. §. 33. de SCto Syllan. l. 15. §. 41 ff. de injur.* quem tamen terrorem tantum levem, & a quæstionis praxi remotissimum esse oportere LL jam citatæ ut & ipsa ratio postulat. Terror enim incussus puero aut decrepito, periculo haud vacat; facile enim pueri terroribus percussi in epilepsam aliaque mala incidunt, senes vero in apoplexiam aut alium animi defectum. vid. Paul. Zach. *qu. med. leg. lib. 6. tit. 2. de Medic. err.*

§. IV.

Huc usque de personis actum, postulat nunc præfixa Disputationis ratio, ut, quænam causæ seu delicta torturæ locum faciant, examinem. Causæ vero quæ pro ratione personarum ad torturam viam sternunt, variæ sunt; servi enim in causis civilibus non minus, quam in criminalibus olim torquebantur, *l. 9. ff. de Quæst.* & hoc non solum obtinebat in propriis, sed etiam alienis, exceptis; domini causis; regulariter enim contra quem quis non admittitur tanquam testis, in illius caput quoque non potest torqueri. Liberos vero homines non nisi in criminalibus & quidem in delictis atrocioribus tantum torqueri solitos fuisse, liquet ex *l. 8. & 9. §. fin. ff. de Quæst.* nisi cum causa civili concurrat delictum aliquod: ut si mercatori qui non solvendo est, dolo malo in fraudem Creditorum pecuniam, sive rationes supprimat; tunc enim non solum ipsi Rei, sed & testes veritatem malitiose supprimentes, licet sint liberi homines, leviter torqueri possunt præsertim si veritas aliter haberi haud possit; Interim tamen constat, quod non in omnibus delictis, sed tantum in illis, quorum pœna vel ultimum supplicium, vel ad minimum corporis afflicta est, tortura locum habere possit. Equidem ad curam hoc proprie Collegiorum pertinet, distinctionem delictorum adhibere in dictitanda tortura: Interim tamen & Judex etiam

hoc noſſe debebit, ut qualitatem criminis bene in Actis deducat, quo poſtea Juris periti ſcire poſſint, quænam pœna iſti delicto competat, & an ſic per conſequens tortura locum habeat, vid. B. Brunnemann. *in Proceſſ. Crimin. cap. 8. m. 5. §. 20.*

§. V.

In decernenda porro quæſtione Judici quoque ratio habenda eſt ſignorum ſive indiciorum Rerum prementium, quæ legitima qualitate & juſto numero torturam præcedere debent. Non enim à tormentis initium ſumendum eſſe, ipſe JCtus Ulpianus *l. 1. ff. de quæſt.* docet. Deinde etiam plenæ probationes, quibus Reus convincitur potius, quam ſuſpectus redditur, ex Catalogo indiciorum expungendæ ſunt; veroſimilia etiam non apodictice concludentia argumenta torturam præcedere fas eſt. Hinc illorum ſententiæ neutiquam ſubſcribo, qui Reum, quamvis teſtibus vel argumentis luce meridiana clarioribus convictum, torturæ ſubjiciunt, ideo, ut per illam, ex proprio ore, ſceleris confeſſione extorta, appellationis beneficio privetur. Tortura enim non eſt remedium ordinarium extorquendi veritatem, ſed potius extraordinarium ſive ſubſidiarium, cujus proprius & unicus tantum finis, rei dubiæ confirmatio eſt: Obtento vero fine non opus amplius eſt, ut de mediis ſolliciti ſimus. Quis itaque mortarium non cernit, ad rem hanc periculoſam irreligioſamque non eſſe properandum, quamdiu remedium magis ſecurum ſupereſt? Unde etiam ſi alter adhibetur, pœnam magis, quam veritatis indagationem ſapit, vid. Brunnemann. *cap. 8. m. 5. §. 11.* Indiciorum quidem, quæ ad torturam viam ſternunt, vaſtisſimus ſeſe hic pandit Oceanus. Sed miſſis illorum tam definitionibus, quas diviſionibus, quas magno numero DD. tradunt paſſim, duo hic ſaltem indiciorum prærequiſita examinabo. Primum itaque eſt, quod indicia ad torturam aggravantia debeant eſſe veroſimilia, *l. 8. §. 1. C. de quæſt.* & quidem tam veroſimilia, ut nihil aliud, quam Rei confeſſio deeſſe videatur, *l. 1. §. 1. ff. de quæſt.*

Talia

Talia vero quænam ſint accuratæ delineare, hoc opus, hic labor eſt! Prudentis itaque Judicis arbitrio hæc decernenda committere, quam ſpecialem hic præſcribere regulam, longe tutius arbitror. Unde ejusmodi Judicem Peretz quoque monet, quod recte fecerit ſi indicia, argumenta & præſumtiones ex perſonis locisque ſuſpectis deſumat; item ex tempore, ut ſi alia hora in qua occiſus inventus, quis viſus ſit fugere ſtricto gladio: Magnam denique facultatem æſtimandi præbet vita anteacta, converſatio ſive conſuetudo illorum, quibus is, cui adhibendæ ſunt quæſtiones, quotidie conjunctus fuit. Alterum porro prærequiſitum indiciorum, quod unum indicium licet graviſſimum & crimini proximum, ad dictandam torturam non, ſufficiat, ſed quod ſemper plura adeſſe debeant. Unum enim ſæpiſſime fallere poteſt, quapropter, cum hanc periculoſam examinandi viam non calcandam dixi, niſi indiciis veroſimilibus poſtulantibus; hinc ſatis apparet, unum utpote ſæpe fallax & erroneum indicium haud ſufficere ad torturam. Leges inſuper ſi conſulamus, nec iſtæ illud, quod hic aſſero, diſſuadent: Semper enim de indiciis ſive argumentis in plurali non de indicio in ſingulari loquuntur, vid. *l. 1. §. 1. l. 18. §. 1. l. ult. ff. l. 3. l. 8. C. de Quæſtion.* Sed quia hac in re non omnes conſentiunt, hinc in ſequentibus pauca tantummodo tangam, non pertractabo; quia pagellarum anguſtia hoc vix permittit.

§. VI.

Solet itaque a DD. hic quæſtio moveri, annon unus teſtis tantæ efficaciæ ſit, ut ad quæſtionem Reo imponendam ſufficiat? quod negandum eſſe autumo. Nec juvat hic diſſentientium diſtinctio inter illum teſtem, qui de nudis tantum indiciis deponit; & illum, qui ſe Reum ipſo actu crimen committentem vidiſſe teſtatur; adeo quidem, ut priori caſu ad minimum duos teſtes deſiderari confiteantur, poſteriori vero unum de ipſo actu deponentem ſufficere poſſe putent. Quam diſtinctionem plurimis arridere video DD. ſed minus recte meo judicio; Quandoqui-

dem absque piaculo JCtis non licet quicquam Legibus addere, nec detrahere, cunctas vero leges, quotquot huc spectant, de numero indiciorum in plurali mentionem injicere, mox vidimus. Deinde etiam nusquam talem distinctionem in jure reperire datur, hinc certe illorum DDrum placitum, tanquam Legibus destitutum, illamque inter testes distinctionem, tanquam ex solo illorum ingenio natam non admittendam esse, satis liquet. Aſt regerunt dissentientes, quod tamen *in Artic. 39. C. Crimin.* expresse dicatur, unum testem esse sufficientem ad Reum eqvuleo imponendum: Sed ille Articulus ex proxime antecedentibus explicandus & ita limitandus, si nempe generalia quædam indicia simul concurrant & contra Reum militent. Et sic ego quoque admitto, quod unus testis sufficiat, utpote si talis persona sit de cuius malitia ex vita anteacta sufficienter jam constat &c. Porro etiam ex *l. 1. §. 2. ff. de Quæstion.* prælucet; quod argumenta, priusquam ad torturam provolandum, tam clara esse debeant, ut sola Rei confessio abesse videatur. Quis autem unquam dixerit, per unum testem ita convinci Reum, ut sola ipsius defit confessio? Non frustra Deus T. O. M. dixisse credendus, non in unius ore sed ad minimum duorum vel plurium consistere omnem veritatem, *Deut. cap. 19. vers. 15. Matth. 18. vers. 16.* Ipse Paulus JCtus *in l. 20 ff. de quæst.* torturam de ancilla instituendam ad unius hominis testimonium illicitam quoque pronunciat. Videamus ipsa legis verba in fin. *Procurator quæstionem de Ancilla habuerat. Hoc cum ex appellatione cognovisset Imperator, pronunciavit, quæstione illicite habita, unius testimonio non esse credendum, ideoque recte provocatum.* add. Gothofred. in Not. ad h. Leg. ut & *L. 9. C. de test.* ubi expresse dicitur; Simili modo sanximus, ut unius testimonium nemo judicum facile patiatur, admitti, in quacunque causa.

§. VII.

Quæri à DDbus quoque solet an non saltem ille; qui a vulnerato in agone designatus est auctor vulneris lethiferi, quæstionibus possit legitime tradi? Dubitandi hæc

adest

adeſt ratio, quod vix in inſtanti mortis periculo mentiri præſumendus, ſed potius propriæ ſalutis memor credendus ſit homo moribundus, *arg. l. fin. de Leg. Jul. repetund.* Verum quia non omnis moriens eſt Johannes Baptiſta, hinc vulnerati nominationem non poſſum, tanquam prægnans indicium ad torturam admittere. Vidimus enim jam antea ad unius hominis teſtimonium neminem eſſe torquendum; quis vero adeo cæcutit, ut non videat, hic tantum adeſſe unum teſtem, & quidem in propria cauſa teſtimonium præbentem? Unde ſatis prudenter monet Ulpianus, ſi quis moriens dixiſſet ſibi a ſervo vim mortis eſſe illatam, non eſſe credendum domino, niſi hoc poſtea ab hærede probari poterit. Acriter hic quoque inter DDres diſputatur, annon, ſi Reus aliquem delicti participem nominet, iſta nominatio, ſufficiens ſit ad torturam gravamen? quod expreſſe negatur: Experientia enim vel millies ſane comprobauit, a Reis ſeu ultro confeſſis, ſeu legitime convictis, nominatos fuiſſe quosdam delicti conſortes quorum ſero poſtea detecta fuit innocentia. Neque hoc mirum videtur, quia ſemper ſolamen reorum eſt, ſocios habuiſſe malorum, Quin imo nec defuere Rei [quod ex *l. fin. C. de accuſation.* ſatis colligi poteſt] qui eo impietatis profecti fuerunt, ut illos, quos odio proſequebantur, ad opportunam de illis ſumendam vindictam, facinoris ſui coadjutores nominare haud dubitarint. Notatu digna eſt Hiſtoria, quam hujus rei refert *Juſtin. Lib. 2. cap. 9.* Hyppias cum imperium paternum teneret, interfectorem fratris ſui comprehendere juſſit, qui, cum per tormenta ſocios cædis nominare cogeretur, omnes amicos Tyranni nominavit, quibus interfectis, quærenti Tyranno an adhuc aliqui cædis conſcii eſſent, neminem, ait, quem amplius mori geſtiat, quam ipſum Tyrannum. Talia itaque ſimiliaque incommoda & abſurda hac in re prævidiſſe Imperatorem Antonium, perſuadet mihi ipſius prudentiſſimum monitum: Convictis confeſſisque Reis, ad ſocietatem ſceleris vocantibus eos, a quibus indicati, facile credi non oportet *l. 4. C. de Quæſt.* Vidimus ita-

que quod hæc duo in hoc §. descripta indicia singulatim non sufficiant ad Reum torturæ imponendum, nisi simul generalia quædam concurrant indicia; quod nempe ille, qui indicatus est semper in societate Rei fuerit, vel alias homo perfrictæ frontis, cujus vita anteacta loco indicii generalis esse potest.

§. VIII.

Denique inter DD. quæstio circumfertur, annon indicium sufficiens sit ad torturam propria confessio extrajudicialiter facta? quod negandum esse puto, nisi ex aliis circumstantiis simul enarratis, contrarium præluceat. Quod etiam affirmant Anton. Matth. *ad Tit. de quæst. cap. 3 num. 10.* & Wissenbach. *ad Tit. de SCto Turpill. num. 8.* dicendo: quod ille, qui animo minus serio, aut ostentationis magis, quam, semet ipsum accusandi & onerandi causa, quædam effutiit, non sit rapiendus ad quæstionem. Edocet enim quotidianus rerum eventus, ut illi qui imbelles, rebusque gerendis maxime inepti sunt, ingentia sese perpetrasse crimina, passim inter socios glorientur; haud alium sane in finem, quam, ut dum actualia suæ imaginariæ fortitudinis specimina dare, aut corpus illorum imbecille aut menticulosus eorum haut ferat animus; saltem per inanem ejusmodi jactantiam, sese strenuissimos heroes aliis summa ope persvadere nitantur. Quæ profecto similesque ostentationes, tanquam argumentum ad torturam decernendam haud sufficere possunt. Ille vero qui facinus, appositis certis circumstantiis, in judicio confitetur, tanquam satis confictus non ad torturam, sed ad pœnam promeritam trahendus est. Tandem ad torturam quoque singulatim sequentia non sufficiunt indicia: utpote si res furtiva penes, eum qui suum Autorem non nominare sive laudare potuit, inventa; aut si instrumentum, quo mediante delictum commissum, penes aliquem inventum; Facili enim negotio contingere potest, ut viri morum probitate conspicui, aliquid in foro publico a venditore ignoto emant, cujus autorem postea nominare haud valent. Quoad secundum etiam versutus

ſutus nebulo non difficulter ſecurim, gladium, vel aliud quodcunque fuerit inſtrumentum, inſcio domino ſubducere eum in finem poteſt, ut illis delictum committat, & ſic poſtea ſuſpicionem ex illo inſtrumento deſumtam, in dominum derivet, &c.

§. IX.

Ultimo denique loco inter Doctores quæſtio ventilari ſolet, an fuga ad torturam efficax ſit argumentum? me autem in illorum Doctorum ſententiam ire jubet æquitas, qui nullam fugam ſive ante, ſive poſt accuſationem inſtitutam, ſatis indicii ad torturam judicant. Sibi enim, vitæque ſuæ matura conſulere fuga, ſæpenumero vel innocentiſſimis conducere magis, quam ſeſe judicum ſævitiæ, inimicorum potentiæ, teſtium improbitati, judicii incerti aleæ & denique carceris moleſtiæ committere, quis inficiebatur? Unde etiam Alcibiades ab Athenienſibus ad cauſam capitis dicendam vocatus, dixiſſe fertur: *Stultum eſt, fuga ſibi non conſulere cum fugere liceat.* Scimus enim quam meticuloſa res ſit, ignorantiæ judicum vel Advocatorum malitiæ ſuam committere vitam. Cæterum & innumera pene alia indicia ad torturam ſingulatim ſufficientia, narrantur a Doctoribus, quæ omnia hic ſpecialius enodare, inſtantis itineris adventus haud permittit. In genere tamen ex iis, quæ antea prælibavi, ſatis apparet, nullum horum omnium per ſe ſatis validum ad torturam eſſe, niſi ſimul generalia quædam indicia, ex converſatione, vita, malitia, vel aliis circumſtantiis Rei deſumta ſimul concurrant.

§. X.

Luſtratis ſic perſonis quibus: Cauſis, ſeu delictis, in quibus indiciis denique ad quæ tortura dictitanda. Tandem præfixus Diſputationis ordo flagitat; ut formam modumque juxta quem praxis tormentorum inſtituenda, paucis tantum (quia aliorum Doctorum ſcripta ſatis hac de re loquuntur) intueamur. Varios vero ſi penſitemus modos, qui-

quibus tormenta infligi ſolent, illos tanto numero, diverſas apud Gentes longe ab hinc creviſſe comperimus, ita ut in illis enumerandis longe facilius initium quam finem aſſequi detur. Unde & B. Dn. Græv. vere dixit, *plura eſſe tormentorum genera quam corporis humani membra;* Sexcenta enim *Lib. 1. cap. 4. de Tor.* nominatus Autor refert ingenioſa hujus carnificinæ inſtrumenta; quæ tamen brevitatis ſtudio, ſilentio tranſeo & hoc tantummodo dico, quod ſi impoſſibile ſit, hunc irreligioſum extorquendæ veritatis modum, ex Foris Chriſtianorum rejicere; ut tamen Judices quibus adhuc Chriſtianum pectus eſt, eo reſpiciant, quo ita tortura miſeris applicetur Reis, ut poſtea ſi innocentes inveniantur, ſalvi evadant, atque victum & amictum ſibi ſuæque familiæ acquirere valeant, *l. 7. l. 10. l. 18. ff. h. tit.* Salvus autem ille demum intelligitur, qui nec vitam, nec membrum corporis, nec ſanitatem, nec vires ad vitam poſtea ſuſtentandam neceſſarias, amiſit. Arator enim vel faber, ſi fuerit tortus, quis illum dixerit ſalvum? ſi ita ſub tormentis vires ejus fractæ, ut operis diurnis familiam conſervare haud poſſit. Melius ergo eſt, ut Judices hic in defectu quam in exceſſu peccent; Quo vero hac de re ſecuriores eſſe poſſint, non ſtatim a prandio, vel poſt ſumtum largiorem cibum aut potum (quia periculoſior pleno ventri eſt diſtentio) provolare debent. Ordinem inſuper leges Judici commendant: non enim promiſcue a quocunque initium ſumendum, ſed a ſuſpectiſſimo, in quo Judex facillime inveniri poſſe verum crediderit, incipiendum, *l. 1. §. 2. ff. de quæſt.* porro leges ſuadent, ab eo incipiendum quoque eſſe qui timidior eſt, vel teneræ ætatis videtur; præſertim ſi æque gravia indicia contra illos militent, *l. 18. pr. ff. h. t.* Unde liberi prius, quam parentes, fœminæ prius quam maſculi torquendæ ſunt &c.

§. XI.

Tandem etiam judex ſuas obſervare debet partes, ſi Reus aut crimen confeſſus, aut ſine confeſſione cruentum

hoc

hoc examen perpeſſus eſt. Primo caſu ita Judici procedendum, ut ſcil. Reus ab equuleo remotus, ſine ullo tormentorum apparatu interrogetur, ſicque exploretur, num in illa confeſſione perſeveret, num vero eandem recantet? ſi extra vincula ac dolores conſtitutus, illud, quod ſub tormentis confeſſus eſt, aſſeveret condemnari poteſt, modo circumſtantiis aſſignatis veritas confeſſionis confirmetur. Si vero confeſſionem ſub tormentis factam iterum, doloribus exemtus, retractaverit, iterari poteſt quæſtio; quæ ſi altera vice Reo extorta, eodem modo, quo mox dixi, absque tormentis examinandus eſt; Quod ſi iterum recantaveri, tertia quoque vice in illum tortura decerni ſolet. Si vero poſt tertiam vicem dicta ſua reclamet non iteranda eſſe tormenta communior & receptior DDrum opinio eſt; quia ab infinito natura & Jurisprudentia abhorrent. vid. Brunnemann. *in Comment. ff. ad l. 16. §. 2. h. t.* Secundo caſu vero ſi conſtanti & immoto animo crimen patraſſe inficias iverit, nec illum dimittere poteſt Judex; repeti namque poſſe quæſtiones Divi fratres reſcripſerunt *l. 16. pr. ff. de quæſt.* Hoc vero ita reſtringendum, ſi nova ſuperveniant indicia *vid. Clar. §. fin. quæſt. 64. Farinac. quæſt. 38. num. 88.* Priora vero indicia hic non attendenda eſſe puto, quia per torturam purgata. Ideoque plane nova indicia hic requiruntur, quæ non tantum a prioribus ſpecie diverſa, ſed etiam per ſe ad torturam inferendam ſufficientia ſunt, præſertim cum tortus per ſe novam præſumtionem innocentiæ ex tortura conſecutus ſit, *l. 18. §. 1. de quæſt.* De repetitione plura non addam; ſi enim nova emergant indicia poſt torturam, ſuper iis inſtituenda inquiſitio, examinandus quoque inquiſitus, audiendi ſunt teſtes & tunc denique caſus de novo ad Collegium Juridicum transmittendus, ut illud cognoſcat, an nova indicia ad torturam ſint ſufficientia, nec ne. Poſt ter vero repetitam torturam haud facile reſumi debet; ſed tunc, ſicuti plurimorum DDrum ſententia eſt, illum puto abſolvendum eſſe, non ab inſtantia, ſed ab ipſo crimine *l. 4. C. de Eden. l. 7. de Accuſation. l. 3. §. 1. de Prævaricat.*

cat. l. 4. §. 1. ad L. Jul. de adult. l. 47. de O. A. l. 5. de pœn. Putant quidem alii, ejusmodi Reum tantum ab instantia absolvendum esse, vel ut ipsorum verbis utar, rebus sic stantibus dimittendum esse, datis fideiussoribus de Judicio sisti quoties se sistere jussus fuerit. Sunt & alii, qui sub repromissione Reum dimittunt, ita ut data dextra Judicio sisti sub pœna convicti promittat. His tamen non obstantibus contrariam sententiam veriorem esse puto, quia actore non probante Reus pure absolvendus *l. 4. C. de Edend.* verbum vero *absolutionis* in rebus dubiis absolutionem potius a crimine, quam ab instantia significat. Deinde etiam si ab instantia tantum absolveretur Reus, semper de salute sua incertus & anxius inter spem metumque penderet, quod tamen durum & inhumanum esset. Unde etiam Alciatus Vir maximus *ad l. 233. ff. de V. S.* errare scribit illos Judices, qui, si Reum convincere nequeant; eum Rebus sic stantibus absolvunt; ut quandocunque si vel minima conjectura exsurgat, illum in carcerem iterum detrudere possint. Adjicienda videtur quoque *l. ult. ff. de Calumniat.* ubi servus tortus absolvitur non rebus sic stantibus, sed ab ipso crimine: si enim ab instantia duntaxat absolutus fuisset, non quæri de calumnia Accusatoris potuisset. Denique ejusmodi criminis, cujus quis semel accusatus est, non potest iterum accusari, nisi novus Accusator suum dolorem persequatur, simulque doceat, prævaricatione prioris Accusatoris Reum absolutum esse, *l. 7. §. ult. iisdem. ff. de Accusat. l. 3. §. 1. ff. de Prævaric. l. 4. §. ult. ff. ad L. Jul. de ndult. &c.*

§. XII.

Coronidis loco Judex, quædam adhuc circa torturam observare debet. 1) Quod de corpore delicti, antequam de tortura quæratur, constare debeat. In occultis vero delictis DDres admittunt validas præsumtiones. 2) Notandum hic quoque, quod soli Reorum confessioni haud credendum, si nulla probatio religionem cognoscentis instruat, Zanger. *cap. 5. num. 69.* Præstat enim in dubio decem

cem nocentes dimittere, quam unum innocentem, confeſſum tamen, condemnare. Unde atiam eſt, quod communiter, in ejusmodi occultis delictis, ubi de corpore delicti non certo conſtat, facilis lapſus fieri ſoleat, præſertim in crimine Magiæ; de cujus exiſtentia, an nempe revera detur, jam non ſollicitus ero; ſed potius remittam curioſum lectorem ad Excell. Dn. Præſid. *Diſſert. de Crim. Mag.* Hoc tantum hic monebo Judicem, ut ſic ita in præjudiciis hæreat, & tot præconceptis opinionibus obcæcatus ſit, ut veritatem hujus rei agnoſcere haud queat; ſolum legat verba B. Brunnemann. *in Comment. ad l. 1. ff. de quæſt.* §. *6. & 7.* ubi dicit, ſuſpicor & ego, ob crimen Magiæ multas innocentes fœminas concremari; ex infirmioribus enim argumentis torturæ ſubjiciuntur, unde metuendum, ne multæ præferant mortem ulterioribus tormentis, præſertim cum ſub tormentis interdum pereant. Utendum itaque in hujus criminis vindicta, Judici ratione, nec ita ad torturam properandum; multo minus tamdiu in tormentis detinendæ ſunt miſeræ fœminæ, donec ex dolorum impatientia tandem illis falſa confeſſio extorqueatur. 3) Obſervandum quoque quod a tormentis non ſit incipiendum, *l. 8. C. de quæſt. l. 1. ff. de quæſt.* ideo enim inventa ſunt, ut veritas, quæ aliter haberi non poteſt ex illis inclareſcat; unde & cæterarum probationum quaſi ſubſidiaria vocatur, vid. Gometz. *Tom. 3. Reſol. cap. 13. num. 29.* Carpzov. *quæſt. 119. num. 65.* Si vero aliter extorqueatur confeſſio, nullius momenti illa eſt; Judex quoque, qui non ſervato ordine aliquem tormentis ſubjicit tenetur reparare & ſatisfacere Reo, de damno, de injuria, de doloribus, de ſumtibus & denique de aliis incommodis. Capitali etiam Judicio, judex Reum doloſe torquens & in tormentis enecans, ſubjiciendus eſt, vid. Carpzov. *Pr. Cr. quæſt. 127. num. 3.* Nec urpheda obſtat agendi torto, quia uti tortura, ita urpheda nulliter quoque a Judice exacta: Quo vero hoc periculum effugiat Judex, peritorum conſilia adhibere debet. 4) Etiam addendum, quod Reo ante torturæ executionem, communicanda ſint

indicia, licèt hoc non petierit, & videndum, an illa, dato termino ad perluſtranda Acta, poſſit refutare ſive elidere, vid. Anton. Matth. *lib. 48. tit. 19. cap. 4. num. 3.* Quod requiſitum tamen moribus magis, quam Juri Rom. ſuos natales debet. Jure Rom. enim teſtes palam & præſente Reo examinabantur, unde non opus erat communicatione; quod vero ſecus eſt moribus, unde hic neceſſario communicatio indiciorum obſervanda; ſolent equidem Judices hic cautelæ loco, Reo indicia denegare, ne proceſſus inquiſitorius difficilis reddatur; vel etiam Decretum de torquendo non palam interponere, ne appellandi occaſio Reo detur & ita ſumtus Proceſſus multiplicentur: Sed iniquiſſima hæc eſt cautela, quæ Reo proſcindit defendendi occaſionem, unde B. Brunnem. Judicem bene monet, ut conſulat peritiores, ſi ex juſtis cauſis appellationem Reo denegare velit, ne alias, ſi propria autoritatem hoc fecerit, de crimine Syndicatus periclitetur, vid. *Proc. Crim. cap. 8. m. 5. §. 39.*

CAPUT II.

TORTURÆ MORALITATEM ET INJUSTITIAM CONTINENS.

SUMMARIA.

PRimum argumentum contra torturam pugnans deſumtum eſt ab injuſtitia ejus. Duo præcipue circa torturam hic veniunt obſervanda. §. I. *Multa nocentes patienter torturam ſuſtinent nihilque confitentur & ſic injuſte abſolvuntur. Exempla quædam illorum, qui torturam perpeſſi, & ſic injuſte a crimine abſoluti ſunt.* §. II. *Multi innocentes ad evitandos ſæpius confitentur delictum quod numquam commiſerunt. Extorta confeſſione, multi innocenter condemnantur ad mortem. Judex de crimine commiſſo non poteſt torturam quam antea erat. Mentitur qui pati poteſt, mentitur qui non poteſt pati.* §. III. *Quæſtio omnibus Tyrannis præbet*

præbet occaſionem ſub ſpecie juſtitiæ in ſubditos ſæviendi. Potentioribus in quacunque Republ. præbet viam tortura innocentibus & ſibi inviſis nocendi. Exemplum Crateri qui per torturam a gravi præſentia Philotæ ſeſe liberavit. Apud pontificios tortura eſt optimum remedium. Viros pios & probos & Patribus inviſos ſub prætextu hæreſeos & magiæ e Republ. tollendis. Et privati privatis quoque per torturam nocere poſſunt. §. IV. Carnifex hic Judicii in applicandis inſtrumentis fucum facere poteſt. Juri Nat. per tormenta vix infertur. Sic ipſius proditor Reus conſtituitur. §. V. In S. Script. nullibi hujus truculentæ torturæ mentio fit. Deus in rebus dubiis probandis judicem relegat ad teſtes & argumenta, unde torturam tacite videtur prohibere. Reſolvitur argumentum a potione amara deſumtum. Differentiæ præcipuæ inter torturam & potionem amaram recenſentur. Reſolvitur argumentum a Paulo deſumtum. Tormenta non ideo ex foris noſtris exſtirpanda, quia illorum in S. Script. nulla fit mentio ſed quia æquitas Chriſtiana in illis exulat. §. VI. Tandem probatur quod Chriſtianos non deceat ex duabus cauſſis torturam in ſuas adhibere Foris. Prima eſt quod a ferocioribus ortum traxerit. Secunda eſt quod licet Romani ferocioris indolis eſſent, tantum in ſervos primo adhibuerint. Servis nulla fiebat injuria. Liberis vero hominibus ſit injuria, ſi injuſte torquentur, ergo inde concluditur quod tortura ex Foris Chriſtianorum longiſſime ſit proſcribenda. §. VII. Reſolvuntur argumenta, quæ a diſſentientibus pro defendenda tortura proponi ſolent. Reſolvitur argumentum ab obligatione furis Rom. deſumtum. §. VIII. Reſolvitur argumentum a neceſſitate deſumtum. Probatur quod tortura ſi fallax inquirendæ veritatis medium. §. IX. Provocatur ad refutandum diſſentientem opinionem ad mores aliorum populorum penes quos nulla torturæ praxis ſupereſt. Sicuti poſt perpeſſam torturam. Reus, licet vere crimen commiſerit, abſolvendus, ita etiam in delictis occultis abſque torturam procedendum. Deo renium ſcrutatori occultorum delictorum vindicta eſt committenda. Probatur quod omnis

corporis cruciatus pœna ſit, et quod ſit ſuſpecti puniantur, quod tamen injuſtum. §. X. *Objicitur a diſſentientibus, quod per torturam obſcura ſæpius delicta detecta ſint. Experientia a contrario diſſentientium argumento opponitur. Dicta S. Scripturæ adducuntur, ubi Deus malum, quod impiis minitabatur, ex hac cauſa remittebat, quia pauci adhuc inter illos eſſent juſti.* §. XI.

§. I.

SIc aſpirante Numinis gratia abſolvi torturam & ejus praxin, quatenus Legibus civilibus & moribus approbatur. Nunc vero illam ad Legis Nat. ac ſanæ rationis normam examinabo, ubi videbimus, quod indigna & refutata perlevia ſint argumenta, quæ, pro ſtabiliendo hujus carnificinæ uſu, ab illius fautoribus in medium proferuntur. Ut itaque illud, quod jam dixi, demonſtrem; præcipua, quibus impugnatur ac plane convellitur funeſtum hoc de tortura placitum, luſtremus argumenta illorumque ſimul quibus alii id fruſtra tueri conantur, debilitatem pro paginæ anguſtia detegamus. Inter argumenta vero, quæ exitiale hoc de quæſtione documentum ſummopere diſſuadent, in fronte hic ſeſe offert ſumma ejus injuſtitia atque aperta iniquitas, quam omne torturæ exercitium, ſecum portet neceſſe eſt. Certiſſimum enim eſt & ex antea jam dictis patet, torturam eſſe medium inquirendi in crimen, quoad ejus autorem hactenus dubium & incertum: Jam vero & ab altera parte non minus exploratum eſt, miſeros Reos, de quibus an ſontes, an vero inſontes ſint, nondum conſtat, in omni torturæ exercitio certiſſimis & indubitatis excarnificari cruciatibus. Pœna itaque potius incerti criminis dicenda, quam medium inquirendæ veritatis; quia omnis corporis cruciatus, etiamſi ante ſententiam inferatur, pœna eſt, Anton. Matth. *ad Tit. de quæſt. cap. 5.* Verum enim vero omnis pœnæ, ſi juſta eſſe debeat, convictum Reum vel crimen verum, ad quod coercendum adhibenda, præſuppo-

nit;

nit; cum vero, dum ad torturam quis abripitur, crimen dubium plane adſit, ideoque ratione iſtius, qui tantum ſuſpectus eſt, revera crimen dici nequeat; Quo itaque æquitatis fuco, quo rationis colore, crudeliſſimum hoc de tortura dogma, quo ſcelerum incerti Autores non modo certiſſimis, ſed & plerumque longe ſeverioribus, quam ſi revera convicti eſſent, pœnis ſubjiciuntur, defendi poſſit, ego haud video. Duplici vero modo hanc torturam potiſſimum fallacem ac erroneam ſæpe numero compertam fuiſſe, plurimorum Sæculorum Scriptores memoriæ prodiderunt. Primo, quod haud pauci, qui criminis vere Rei, fortiter, omnem torturæ ferociam perferant, atque ita quantumvis fontes, nihilominus legitime per illam abſolvantur. Secundo, quod contra homines innocentiſſimi, crebris fallaciis & fraudibus miſerrimum in modum opprimantur, atque iniquiſſime, ob confeſſionem vi extortam, ad mortem rapiantur.

§. II.

Quod itaque primo multi vim quæſtionis omnem conſtanter perpeſſi ſint, nihilque confeſſionis ediderint, licet poſtea ſuperadvenientia indicia illos nocentes demonſtraverint, in aprico eſt. Ipſe etiam JCtus hoc, *l. 1. §. 23. ff. de quæſt.* candide fatetur, dicendo: plerique patientia ſive duritie tormentorum, ita tormenta contemnunt; ut exprimi eis veritas nullo modo queat: alii vero ſunt tanta impatientia, ut quodvis mentiri, quam pati tormenta malint; ita fit ut etiam vario modo fateantur, ut non tantum ſe, ſed etiam falſe alios criminentur. Sunt verba ipſius JCti *in d. l.* Quibus B. Brunnem. ſuam opinionem adjecit. *in Proceſſ. Crimin. cap. 8. m. 5. num. 13.* dicendo: Quæſtio ſane eſt res dira, corporisque hominum admodum nociva & quandoque lethalis eſt, nihilque tam crudele & inhumanum, quam hominem ad imaginem Dei conditum tormentis lacerare & quaſi excarnificare; præſertim dum Judex poſt tor-

turam

turam non poteſt certior & ſecurior de crimine confeſſo, in conſcientia eſſe, quam ante torturam erat; mentiuntur, qui pati poſſunt, mentiuntur quoque qui pati non poſſunt. Exempla multorum paſſim extant, qui delicta commiſſa non ſunt confeſſi: Refert enim Tacitus *Lib. 4.* Hiſpanum illum, qui Piſonem necaverat, conſcios edere adactum, in mediis tormentis magna voce clamaſſe: fruſtra ſeſe interrogari, nec ullam vim talem dolorem proferre, ut veritatem eliceret. Quam pertinaci quoque animo Epicharis mulier libertina, quam Nero, ratus muliebre corpus impar dolori eſſe tormentis dilacerare juſſit, ſpretis omnibus diriſſimis quæſtionum cruciatibus omnis pernegavit, quæ rogabantur, vid. apud Tac. *Lib. 15.* Sed quid exemplis, jam temporis antiquitate pene deletis, recitandis me detineo; teſtimonia enim hujus rei etiam in Patria mea obvia fuere; Ante aliquot annos enim Colbergæ honeſtus quidam Vir, in ſuſpicionem, ac ſi propriam uxorem occidiſſet, incidens, torturæ ſubjiciebatur, nihil tamen ſub diriſſimis cruciatibus confitebatur; hic vero ſi nocens fuerit, injuſte ob perpeſſam torturam abſolutus eſt: Si vero innocens, qualem iſte miſer & adverſus quem, ob injuriam ſibi illatam regreſſum ſumere debet? Videt ergo Judex, quod fruſtra Reos indiciis gravatos, quæſtionibus dari curet, & quod nec quicquam, hac torturæ praxi vindictæ publicæ conſulatur, cum, nulla expreſſe per tormenta confeſſione, etiam juxta leges civiles haud puniri poſſint Rei: Imo vero vindictæ publicæ hoc in caſu potius reſiſti, atque obicem poni, quis non cernit? quando quidem ter tortus & nihil confeſſus abſolvendus, & quidem non modo Jure Romano ab inſtantia, ſed & ab ipſo crimine, ut aliqui putant.

§. III.

Secundo quoque per torturæ praxin innocentes plurimi opprimuntur, ac perquam inique ad mortem rapiuntur:

tur: quod enim confirmat Sulpit. Vict. *in Inſt. Orat.* dicens: miſerrime, proh dolor! per funeſtum hoc exercitium opprimuntur mortales, cum tormentis diriſſimis, ac plus quam belluinis, adeo excarnificantur, ut crimen aliquod, cujus fortaſſis ne quidem unquam illis fuit cogitatio, ſeſe commiſiſſe mentiri, atque ita torti mendacio, ſuis cruciatibus finem quærere neceſſe habeant. Inſuper quoque poſtea miſeri mortales ita prius ſub tormentis oppreſſi, tandem iniquiſſime ad mortem condemnantur, & ſic poſtea unum abſurdum ſequentur plura; Miſeri enim mortales ſubitanea morte potius perire, quam recantando ſuam confeſſionem, iterum ipſa morte longe diriores tormentorum cruciatus ſubire, ſatius ac lenius ducant. Quod & Cicero *Lib. 2. ad Herenn.* confitetur, dicens: dolorem fugientes multi in tormentis ſæpe ementiti ſunt, morique maluerunt falſum fatendo, quam inficiando dolere. Ipſe Beat. Græv. ſuo tempore jam exclamavit: Ah! quantus eorum numerus, quam ingens eorum turba, quorum innocentiam crudeliſſime oppreſſit tortura. Certe tam frequentes olim ubivis locorum, hi fuere & adhuc hodie ſunt abuſus, ut vix deſcribi poſſit. Seriem vero, illorum per hanc immanem torturam, oppreſſorum, hic tranſcribere, nimis arcti, quibus incluſus ſum, limites hujus Diſſertationis reſpuunt. Videſis hac de re Valer. Maxim. *lib. 8. cap. 4.* P. Hoffr. *lib. 10. Hiſtor. Belg.* Græv. *in Trib. Reform. lib. 1. cap. 6. lib. 2. cap. 4.* Add. Juſt. Oldekopp. *in Obſerv. Crim. in fin.* ubi dictus Autor Appendicem exhibet, in qua 42. exempla illorum refert, qui injuſte torti, dolori cedentes delicta non perpetrata confeſſi; & ſic innocentes ultimo ſupplicio affecti ſunt. Ipſa quoque S. Scriptura ejusmodi ſanguinolentum Proceſſum deteſtatur atque abominatur; Sanguis enim innocenter effuſus clamitat vindictam coram Deo *Apocal. 6. 10.* Et quam anxie quoque innocentis ſanguinis effuſionem inhibitam *vid. apud Jerem. cap. VII. verſ. 6.* Ipſe quoque Deus T. O. M. dicitur odiſſe & abominari il-

los, qui innocentem effundunt ſanguinem *Proverb. cap. VI. verſ. 15. & 16.* Cui itaque bonæ rei amabo inſervit cruenta hæc quæſtio? decernitur procul dubio eum in finem, ut de relictis hactenus dubiis, plenius inſtruatur atque certior reddatur Judex; Aſt quid certitudinis judicantibus adferat res, quæ (fatentibus ipſis JCtis *l. 1. §. 2. ff. de quæſt.*) fragilis & periculoſa eſt, ego haud percipio; Hinc potius judico, quod certa notitia haud inſtruere poſſint judicem tormenta fallacia, præſertim quia ſub illis mentiuntur qui pati poſſunt, mentiuntur etiam qui pati non poſſunt; & ſic illi patientia aut obſtinatione ſuperant tormenta, hi vero infirmitate & crudelitate tormentorum, ſuperantur. Hanc itaque miſeriam Auguſtinus intuens, in hæc verba prorumpit: quid eſt intolerabilius, magisque plangendum, & ſi fieri poſſet, fontibus lacrimarum, quam quod propterea Judex torqueat accuſatum, ne occidat neſciens innocentem; fit vero per ignorantiæ miſeriam, ut & tortum & innocentem occidat: quem, ne innocentem occideret, torſerat. Veriſſima ſane verba! quæ, utinam cujusvis Judicis menti in fixa hærerent, ne tam temere, ad quamcunque per tormenta exprſſam confeſſionem, tot miſeri mortales ad immeritam mortem abriperentur.

§. IV.

Torturam porro cane pejus & angue, in omnibus bene conſtitutis Rebuspubl. fugiendam eſſe, inſignia inevitabiliaque mala, quorum illa certiſſimus fomes eſt, ſuadent. Ecce enim quæſtionem, paratiſſimum omnibus Tyrannis, ſumma ſub injuſtitiæ ſpecie, inſubditos ſæviendi medium. Nunquam enim Tyranno ficta & ſubornata deerunt argumenta, quibus illos, quos ſuæ ſævitiæ elegerit objectum, juxta leges tormentis ſubjicere, miſerosque ſub egregio æquitatis prætextu, diriſſimis cruciatibus percutere poterit. Exempli loco hic prodeat Tiberius, qui ad mortem damnatis, & ut loco torturæ ſibi mori liceret

liceret petentibus, reſpondiſſe fertur: *ſe nondum ignoviſſe*, & ſic mortem tandem quaſi muneris loco conceſſit. Deinde etiam non tantum ſummis imperantibus, ſed etiam omnibus potentioribus ſimul ac privatis, planiſſimam, ſua ſcelera tute explendi, immanis tortura parat viam. Potentioribus enim, qui forte imperium Tyrannidemque affectant, vel etiam aliis fallaciis ſe potentiores ditioresque reddere ſtudent, in promovendis ſuis deſideriis egregie operam navabit hæc bellua: Quos enim ſibi graves ſuisque conatibus obicem ponere vident illos fictis aliquibus indiciis ſuſpectos redditos ad torturam abripi curabant; ubi tunc nullus expectandus dolorum finis, niſi ut per objecti criminis confeſſionem ad mortem condemnentur miſeri de Republ. optime ſæpe meriti. En itaque paratum medium, legitime ac ſub pallio juſtitiæ, ab inimicorum gravi præſentia, ſeſe liberandi. Memorabile hujus rei exemplum nobis ſuppeditat *Quintil. Curt. lib. 5.* in Cratero ac Philota: Cum enim a gravi Philotæ præſentia ſeſe liberare moliretur Craterus, nihil expeditius excogitare potuit, quam ut Philotam Regi Alexandro M. proditionis ſuſpectum redderet, quo per tormenta fictum crimen extorquendi occaſionem nactus, ipſum e medio tolleret; nec illum fefellit quoque exitus, ſed potius, licet impie, tamen dextre ſe ab æmulo ſuo liberavit Craterus. Apud Pontificios etiam hæc quæſtio optimum adhuc remedium eſt, a piis & probis viris quibus illorum fraudes & fallaciæ tam in religioſis, quam in aliis rebus ſecularibus notæ ſunt, ſeſe liberandi; aut enim illos de crimine magiæ ſuſpectos poſtulant, & poſtea diriſſimis tormentis ſubjiciunt, ut ſic tandem, extorta propria confeſſione, illos, ſub ſpecie juſtitiæ ad mortem condemnare poſſint. En itaque optimum inquirendæ veritatis medium. Denique etiam B. Dn. Græv. *in Trib. Reform.* ſatis demonſtravit, quod & homines privati parem ſubinde injuſtitiam exercere poſſint, dicit enim *lib. 2. cap. 3.* corradere facile poterit aliquid

malignorum hominum ingenium, quo torturam id Adversarium apud Judicem impetret: Commodam enim facinorosis suppeditat occasionem, scelerum quæ ipsi commiserunt pœnas, in alios innocentes derivandi: Exempli loco hic referam illud, quod mihi Ultrajecti a Viro doctissimo, de sutore quodam viro innocentissimo narratum est; hic enim, ex falsa latronis alicujus nominatione in carcerem conjectus, objectique criminis culpam vi metuque doloris confessus, & sic denique tristi supplicio, coram oculis latronis subjectus est: Peracto hoc spectaculo in cachinnos solutus latro, satis alta voce exclamavit, annon tibi miserrime sutor pulchre, prout juraveram rependi? Attoniti hanc rem audivere Judices, quibus interrogantibus quid hoc rei, sceleratissimus respondit latro; se aliquando huic sutori, quod par calceorum gratis sibi dare denegasset, pessima quæque minatum, & nunc denique illius injuriæ vindictam pulchre satis perfeciſſe. Quo postea factum, ut illius loci ita torturam restrinxerint, ut jam quasi in totum sublata videatur.

§. V.

Illud quoque torturæ incertitudinem ejusque proinde imperfectionem non obscure arguit, quod in plerisque torquendi modis, tormentorum dolores exasperare & remittere in solius carnificis potestate sit: Ille enim pro lubitu Reos, vel majoribus vel minoribus affligere potest anxietatibus, ut vix imo vix Judex discernere queat, num severe, num vero mediocriter tantum torqueatur Reus. Quapropter quandoque contingunt, ut Carnifex, aut nummis corruptus aut quacunque alia ex causa, externa apparatu ferociter torquere fingat, quem interim leviter tantum ferit; ut & ab altera parte, aut ab alio conductus vel ex alia ratione severissime illum puniat, quem tantum leviter torquere simulat. Quia itaque Carnifex utroque

modo

modo fucum facere poteſt Judici, ſatis exinde apparet, parum certitudinis ac fiduciæ Judici, quod Reus ſub tormentis confeſſus aut difeſſus ſit, emergere poſſe. Militat quoque maxime contra quæſtionis uſum, quod ipſis ſimo Juri Nat. exinde vis inferatur; illud enim dictitat, quod unusquisque juſtis, & ad ſui defenſionem, conducentibus mediis uti, atque ſic per conſequens vitam ſuam defendere poſſit; Et cum ſic conſenſu ferme omnium populorum defenſio ſui adſcribatur Juri Nat. quid quæſo aliud eſt, compellere mortales ut per propria facta ſibi exitium quærant; quam funditus exſtirpare decantatum illud Juris Nat. principium, *ſui defenſionem nemini eſſe prohibendam.* Miſeri enim Rei ſub tormentis in ſui perniciem id ſupplere adiguntur, quidquid certitudinis adhuc ex teſtium aut argumentorum penuria, ad illos condemnandos Judici deeſt, & ſic dum propria ſua confeſſione contra ſe pugnare coguntur, ſui ipſius proditores torti conſtituuntur. O rem immanem! ſiccine cum Chriſtianis procedendum? B. Dn. Græv. *in Trib. Reform. lib. 1. cap. 2.* recte docet, quod in civilibus iniquum ſit a Reo confeſſionem, quaſi gladium ad illud jugulandum, exigere; domo enim adferre intentionem & inſtructum ad Judicem venire oportet actorem: quanto vero majori jure, iniquum illud quis exclamet placitum, quod in criminalibus, ubi de corio & vita humana agitur, Actorem a Reo confeſſionem exigere jubet.

§. VI.

Torturæ quoque praxin exinde vituperandam eſſe cenſeo, quos nusquam in univerſo ſeu Codicis contextu, hujus truculenti veritatis exprimendæ medii, ullum videre detur veſtigium. Minime vero, ut verbis Anton. Matth. loc. ſæpe cit. utar, veroſimile eſt, ſi ad veritatem indagandum neceſſaria eſſet quæſtio, Deum T. O. M., cu-

ſus leges, ſine ſcelere, imperfectionis, argui non poſſunt, tam præclarum inventum prætermiſſurum fuiſſe. Divina enim vix ferre videtur juſtitia, ſi juſtum ac expeditum criminum inveſtigandorum tortura foret medium, a DEO illam in S. Literis ſilentio fuiſſe præteritam: crimina quippe pœnis expiari, quoniam adeo neceſſario divina expoſcit juſtitia, illam Provinciam quoque Judici ſeculari tam ferio mandavit DEUS; hinc certe plus quam probabile evadit, ſi occulta crimina per quæſtionem tam dextre legitimeque probari, & ſic per conſequens puniri poſſent, in terris judicaturis, illam criminum puniendorum viam indigitaturum fuiſſe Deum. Sed quid dico tantum, nihil dicere de tormentis divina folia, nonne tacite ſic ſatis prohibetur tormentorum praxis, dum ubique ſupremus Legislator in rebus dubiis probandis, ad teſtes & argumenta, nusquam vero ad torturam terreſtres relegat Judices? Adducitur quidem a nonnullis pro defendenda quæſtione, palmarii inſtar argumenti, potio amara ac maledicta de qua *Num.* 5. injicitur mentio: aſt illam toto cælo a tortura diſtinctam fuiſſe, demonſtratu perfacile eſt. Bibenda enim dabatur mulieri adulterii ſuſpectæ eum in finem, ut aſſumta hac potione mulieris venter intumeſceret, ſimulque exinde pro commiſſo facinore, cruciatibus non levibus exagitaretur; ſin vero criminis inſons foret uxor, nihil omnino doloris aqua amara illi adferret, ſed illæſo corpore evaderet. Inde multa ſpecialia & a torturæ genio abhorrentia hic notare licebit. Primo quod infallabilis ex hac potione propinata, aut culpæ aut innocentiæ emerſerit probatio: unde miraculoſam & ſupernaturalem hanc ſuiſſe probationem, plus ſatis arguit textus S. Scripturæ. Quis vero eo dementiæ procedat unquam, ut torturam, rei dubiæ probandæ modum infallibilem pariter dicat ac miraculoſum? Certe, quæ ante de quæſtione adſtruxi, merito me exclamare jubent cum B. Dn. Græv. abſit in tortura ſacrum quid aut miraculoſum ſuſpicemur; abſit certum illud atque

que infallibile ullo modo arbitremur, quod tortura nobis de veritate delictorum pandit, *in Trib. Reform. Lib. 2. cap. 1.* Secundo, hæc potio ſolos tantum excarnificat nocentes: torturæ vero cruciatus immaniſſimos, tam nocentes quam innocentes perferunt. Tertio, illa quoque inter torturam & hanc potionem differentia annotanda; quod hæc non, niſi in ſolo adulterii crimine inveſtigando adhibita fuerit, illa vero in quovis delicti genere adhibetur. Quarto, potio amara non erat ſolus adulterii probandi modus; ſed & ſimul nocentibus juſta pœna, quod ſecus in tortura eſt; ubi cruciatus communiter non habentur pro pœna, ſed detecto demum crimine ad facinoris pœnam itur. Alii ad aſſerendam torturæ praxin producunt argumentum eſt *Actor. 22. v. 24. & 25.* ubi Apoſtolus Paulus, ad exprimendam ipſi veritatem jamjam loris cædendus, non ideo deprecabatur quæſtionem, quod injuſta foret, ſed hanc ſolum ob cauſam, quia Civis Romanus erat, quem, ut in primo Cap. demonſtratum eſt, Leges Civiles non facile torqueri permittebant. Sed Reſp. Paulum Apoſtolum quæſtionem ſive torturam, quæ tunc temporis tam altas in Republica Romana jam egerat radices, tanquam iniuſtum modum procedendi, non deprecatum fuiſſe, haud eſſe, quod admiremur. Noverat enim Paulus ſeſe parum profecturum in alleganda juris iniquitate ſuperbis illis Romanis, qui (teſtante Cicerone *Lib. 1. de Orat.*) arroganter ſibi perſuadebant, quod omne jus præter Romanum, ridiculum & inconveniens eſſet. Aſt mihi quendam regerentem audire videor, quorſum iſthæc demonſtratio ſcil. in S. Literis nullum reperiri torturæ exemplum; ideone quia S. Scriptura de illa conticuit, quæſtio ex noſtris exturbanda eſt Judiciis? Multa enim pro diverſa Reip. forma, admitti præcepta, quæ in alia non obtinent, non raro poſtulat neceſſitas. Unde etiam eſt, quod multa in Judiciis noſtris recepta, quorum in S. foliis ne verbulum quidem reperitur.

tur. Sed facilis his ſimilibusque object. reſponſio eſt. Non equidem inficior, pro diverſa regiminis forma varias quoque condendas eſſe leges; verum tamen nulli Populo & præſertim Chriſtiano integrum eſt, in ſuam introducere Remp. tales leges, ex quibus æquitas illa ac juſtitia, qua cunctæ a DEO olim latæ leges nitebatur, exulant. Hinc non ideo exſtirpandam ſuadeo torturæ praxin, quod nullo S. Scripturæ textu ſuffulta ſit; ſed ideo illam non admittendam eſſe concludo, quia nihil penitus in tortura conſpicuum eſt, quod vel umbram veræ illius juſtitiæ aut genuinæ æquitatis, quam in omnibus præceptis divinis obſervare licet, ſapit. Hoccine enim B. L. æquitatem indicat, plectere quempiam, quem modum conſtat ſontem eſſe nec ne? Hoccine juſtitiam ſapit, noxios impunitos dimittere, & contra innoxios morte punire? Hoccine rationi naturali conſentaneum eſt, homines ad ſui ipſius cædem conſtringere? Quæ omnia & longe plura in torturæ praxi involvi, jam ſatis demonſtratum dedi.

§. VII.

Coronidis loco duo ſeſe offerunt, quæ præ ceteris torturæ praxin Chriſtianis ſuſpectam admodum atque inviſam reddere debent. Primum eſt, quod ab hominibus gentilibus primitus ortum duxerit, & per illos, quaſi per traducem tandem ad nos delata ſit hæc ferina inquiſitio: Quamvis enim Romani præ cæteris quidem ſui temporis Populis æquitati maxime ſtuderent; gentilem tamen ac ſeveriorem illorum animum luculenter ſatis comprobat vel unica eorum uſitata conſuetudo, qua quondam homines ſolenni ſpectaculo ſeſe mutuis vulneribus transfodere incitabantur, ſanguineosque ejusmodi luſus non modo Magiſtratus permiſit, ſed & mortales, ſpe præmiorum, ad belluina hæcce invitavit exercitia. Alterum, quod hominibus religioſis ſuſpectum reddere debet quæſtionis exercitium,

citium, hoc eſt: quod Romani, quantumuis ferocioris, ut probatum, indolis, in mancipia primitus torturam tantum inſtituerint, neque unquam facile liberos homines, ſive Cives Romanos, tormentorum cruciatibus ſubjici voluerint. In ſervos itaque ſolos, quoniam ab initio adhibuerint quæſtionem Romani; nonne hinc ſatis indicii exſurgit, illos ipſos ſatis vivide jam perpendiſſe torturæ iniquitatem? mancipiorum vero apud illos tam miſera ac deplorabilis erat conditio, ut juxta illorum Leges nulla iis fieri potuerit injuria §. 3. *Inſt. de Injur.* quadrupedibus aſſimilata fuerint *l. 2. ff. ad L. Aquil.* ut & ipſa occidere impune licuerit Romanis. Hæc omnia itaque ſatis manifeſte demonſtrant, quæſtionem, utpote a gentilibus & ferocibus Romanis introductam, ut & in Mancipia, quæ vix homines dicebantur, primitus tantum exerceri ſolitam, longiſſime ex tribunalibus Chriſtianorum, quibus Evangelica ſemper cordi eſſe debet manſuetudo, proſcribendam eſſe. Sed vereor, ne ita, ut ſuo tempore jam Lud. Viv. *in Comment. ad Aug. de Civit. Dei* monuit, conqueri futuro tempore cogat: Chriſtianos homines tam multa gentilia, & ea, non modo charitati & manſuetudini chriſtianæ contraria; ſed & omni humanitati repugnantia, mordicus tanquam religioſiſſima retinere.

§. VIII.

Abſoluimus itaque argumenta contra torturam pugnantia, nunc luſtranda quoque veniunt illa, quæ pro defendenda ejus Praxi adduci ſolent. Primum vero, quo defendi ſolet, argumentum, uſus longævus atque inveterata apud tot Populos conſuetudo eſt. Ante ipſius urbis Romæ cunabula enim, apud Athenienſes Rothiosque (a quibus non exiguam ſuarum Legum Romani mutuarunt partem) hic veritatis inveſtigandæ modus jam invaluit; quia vero longa conſuetudo non minorem quam ipſa lex continere debet vigorem *l. 33. ff. de LL.* hinc illi torturam, utpote tam antiquitate, quod tot populo-

rum conſenſu corroboratam neceſſario tanquam legem in Rep. eſſe ſalutandam, acriter contendunt. Aſt, quis non videt infirmitatem hujus ab antiquitate deſumti argumenti? legis autoritate munitam eſſe debere, conſuetudinem, haud inficior ego; attamen ut aliquid veræ conſuetudinis inſigniatur nomine, & per conſequens. Legis virtute donetur non ſola antiquitas, non actum frequentia, nec ſolus multorum Populorum conſenſus ſufficit; quia Errantium multitudo non relevat aut corrigit erroris turpitudinem, nec malæ cauſæ juſtitiam multorum patrocinia purgant. Sed rationabile inſuper nulloque errore primitus introductum eſſe oportet illud, quod veræ conſuetudinis meretur titulum *L. 39. ff. de LL.* Malæ vero conſuetudines neque ex longo tempore, neque ex longa conſuetudine confirmantur, *vid. Nov. 134.* Siquidem itaque teſte Imperatore, rationabilem nulloque errore introductam eſſe decet conſuetudinem, ut legis autoritate gaudeat; ſequitur omnino hanc ſumme irrationabilem, graviſſimoque errore introductam torturam, conſuetudinis nomine indignam eſſe. Aliud quoque, quo tortura defenditur, ex Juſtiniani aut alterius Principis Rom. auctoritate, elicitur argumentum. Inquiunt enim hujus ſanguinolentæ carnificinæ fautores: quemadmodum & alia in Juris Rom. ſacraria inſtituta, apud noſtrates legum gaudent autoritate; ita & hoc de quæſtione placitum, tanquam a Juſtiniano aliisque Imperatoribus confirmatum, legum numero eximere, haud quaquam imperatoria illorum legislatorum ſinit Majeſtas. Sed debile me hercule! ac imbecille pro funeſtis tormentis hoc argumentum eſt: Notum enim, quod nullus Princeps, penes quem in terris reſidet Majeſtas, alterius majeſtatis legibus obedire, neceſſum habeat; Et quia ſic quilibet Principum hodie id poteſt in ſuo territorio, quod poteſt Imperator in Imperio; ſic quoque exinde fluit, unumquemque Imperantem poſſe leges in territorio ſuo male receptas abrogare, æquioresque in illarum locum ſubſtituere.

§. IX.

§. IX.

Acriter quoque pro defendendis quæſtionibus a diſſentientibus objici ſolet, quod nempe ſine graviſſimis Iudiciorum incommodis illa Praxis tolli neqeat: quemadmodum enim Reus de cujus innocentia jam conſtat, abſolvendus; ille vero quem criminis ſontem eſſe liquet, ad debitam pœnam condemnandus: ita etiam medium adhibendum, per quod, aut ſuſpecti innocentia, aut ejusdem (ut barbare loquar) nocentia Judici emergat, juſteque Reus exinde aut abſolvatur aut condemnetur; huic autem rei, quoniam luculenter admodum inſervit tortura, maxime in Judiciis noſtris retinenda videtur. Sic diſſentientes putant. Sed nullius momenti hæc objectio eſt, quis enim non videt torturam eſſe rem fallacem; periculoſam & erroneam, neque poſt adhibita tormenta Judices de patrato crimine eſſe certiores, quam antequam Reus equuleo fuerit impoſitus. Fatentur utrique ipſi Adverſarii neminem aut abſolvendum aut condemnandum eſſe, niſi aut de innocentia, aut de crimine commiſſo liquido conſtiterit. Sed quid quæſo hic præſidii in ſuſpecti hominis reatu aut innocentia detegenda, adferret tortura, qua adhibita non magis, quam ſi non adhibita, tranquilla conſcientia quempiam condemnare, vel abſolvere poterit æquus Judex, utpote quæ tam crebræ quæſtionis fallaciæ haud ignarus, rem omnem non modo haud probatam, ſed & magis ſuſpectum, quam antea erat, habiturus eſt? Ex quibus itaque ſatis liquet, illos graviſſime errare, qui ſupponunt, torturam eſſe medium, quo mediante ſuſpecti aut abſolvi, aut condemnari queant.

§. X.

Diſſentientes porro iniquum eſſe ajunt, ut, quem indicia nonnulla ſuſpectum arguunt, ille vel abſolvatur, vel condemnetur. Ad refutandam vero hanc opinionem, provo-

co ad Anglorum, Batavorum aliorumque Populorum mores, pene quos, licet nullus torturæ hodie ſuperſit uſus, tamen nec ſuſpectus pure abſolvitur, nec etiam condemnatur: Detinent enim criminis ſuſpectos per aliquod temporis ſpatium in vinculis & accuratiſſimam contra illos inquiſitionem inſtituunt, ſi vero ex inſtituta hac inquiſitione aut de illorum innocentia, aut commiſſo crimine non ſufficienter conſtet, datis fidejuſſoribus de Judicio ſiſti, tamdiu ab inſtantia abſolvunt, usque dum graviora contra illos exurgant inquirendi argumenta. Poſſet vero hic quis objicere, quod cautio tamen in criminalibus non locum habeat; ſed Reſp. concedendo, quod non ſemper locum habeat, ubi verus jam adeſt, Reus & criminis convictus, hic vero tantum ſuſpectus adeſt, qui nullo modo convinci poteſt; Ergo procedendum hic eodem modo, ut fieri ſolet, quando Reum ob ter perpeſſam torturam ab inſtantia abſolvunt, datisque fidejuſſoribus de Judicio ſiſti ita dimittunt, ut data dextra ſub pœna convicti promittat obedientiam. Et denique quid ſi concedam, Judicem ſic eſſe coactum, aliquando ſuſpectum & ſic fortaſſe verum criminis Reum abſolvere; exinde tamen non ſequitur, quod ipſi, ut huic incommodo obviam eat, ad quæſtionis uſum, qui obnoxius eſt tantis fallaciis, provolandum ſit. Hoc enim, ut fiat, non patitur illud Apoſtoli monitum: non eſſe facienda mala, ut inde eveniant bona. Fungentur itaque magis ſecure ſuo officio ille Judex, qui ſua judicia divinis præceptis, quæ nuspiam illum violentum hoc examen docent, conformat, & Deo tanquam ſoli animorum & renium ſcrutatori, occultos ſcelerum Autores pupiendos committit. Diſſentientes porro urgent, quod tamen iniquum ſit, ut aut ſuſpectus abſolvatur, aut condemnetur, adeoque ad hanc provolandam eſſe torturam. Egregie ſane! quaſi vero ſuſpectus, qui ad torturam rapitur, non condemnaretur. Dicit enim expreſſe Anton. Matth. *ad tit. de quæſt. cap. 5.* omnem corporis cruciatum, etiamſi ante ſententiam inferatur, pœnam eſſe. Quam immanes vero ac diros cruciatus ſubeat miſer ſub tor-

tortura, non eſt, quod hic rurſus operoſe demonſtrem; certum enim eſt, vix ullum tormentorum genus nunc uſurpari, quod cum ipſa morte, mille modis non ſit comparabile. En itaque dextrum ac lepidum torturæ inventum, ne quis tanquam ſuſpectus condemnetur.

§. XI.

Denique hujus carnificinæ Patroni provocant ad experientiam, dicendo: quod non una vice, homines facinoroſi, expreſſa iis per tormenta veritate, pœnas experti ſint promeritas, qui alias, ſi tormenta adhibita non fuiſſent, haud puniri potuiſſent; & ſic omnino putant tormenta, tanquam medium eruendæ veritatis certiſſimum, in qualibet bene conſtituta Rep. toleranda eſſe. Sic illi: ſed loco reſponſionis, experientiam experientiæ oppono. Inquiunt enim diſſentientes, ſalutem Reipubl. expoſcere, ut homines facinoroſi puniantur. Fateor & ego illud, ſed contra aſſero, Reip. magis intereſſe, innocentes non excarnificari pœnis acerbiſſimis, nec morte plecti immerita. Illi deinde ad experientiam, quæ ſæpius docuit, facinoroſos per extortam confeſſionem juſtis affectos eſſe pœnis, provocant: ad quam & ego pro defendenda mea opinione provoco; palam enim eſt, quod multi, non dicam plurimi, mediante hac carnificina, delicta nunquam commiſſa confeſſit, & ſic injuſtis pœnis ac immerita morte affecti ſunt. Exempla illorum hic recenſere, pagellarum anguſtia prohibet, hinc curioſo Lectori commendo Autores *ſupra §. 3. hoc Cap.* jamjam adductos, ubi infinita exempla, injuſte tortorum & immerita morte affectorum legere licebit. Ego interim ſatius eſſe puto cum Trajan. impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnare *l. 5. pr. ff. de pœn.* quod inſuper comprobat *Geneſ. cap. 18, v. 23.* ubi Abrahamum, excidium, quod DEUS minitabatur Sodomitis, non aliam ob cauſam, deprecantem cernimus; quam, quod pauci adhuc in illo Populo ſupereſſent

probi & pii homines, quibus tum una pereundum fuiſſet. Deinde etiam parabola Chriſti huc ſpectat: ne colligendo Zizania eradicetis ſimul triticum, ſinite utraque ſimul creſcere usque ad meſſem *Matth. cap. 13. v. 29.* Ad ſimilitudinem itaque hujus Dicti, Judex ſalva conſcientia decem nocentes, de quorum delictis ſibi non certo conſtat, potius, abſolvere, quam unum innocentem torturæ ſubjicere, & extorta confeſſione ad immeritam mortem condemnare poteſt. Ex hiſce itaque aſſertis ſufficienter conſtare autumo illud, quod in rubro hujus diſſertationis affirmavi, torturam nempe tanquam rem irreligioſam, injuſtam, & juri Divino ac naturali contrariam, ex foris Chriſtianorum longiſſime proſcribendam eſſe.

FINIS.